

KİTAP TAHLİLİ

"THE PRINCIPLES OF MODERN BOOK - KEEPING". *Yazan: W. R. Hamilton. Üçüncü Baskı, Yazan: B. J. Davis. Gee and Company (Publishers) Limited 1956 Londra.*

Devrinin tanınmış Serbest Hesap Mütahassıslarından birisi olan W. R. Hamilton, kitabının ilk baskısını 1912 yılında yapmıştır. İngilterede geniş bir alâka uyandıran bu eserin üçüncü baskısı ise, müellifin istek ve müsaadesiyle halen ön safda gelen Serbest Hesap Mütahassıslarından B. J. Davis tarafından kaleme alınmak suretiyle 1956 yılında neşredilmiş bulunmaktadır. İki kısımdan ibaret olan eserin ilk kısmı, ufak bazı ilâve ve tâdiller hariç, aynen muhafaza edilmiş; ikinci kısmı ise, B. J. Davis tarafından yeniden ve tamamen değiştirilmek suretiyle yazılmıştır.

On üç fasıldan ibaret bulunan Kısım: I, muhasebede normal defter tutma ameliyesine uygulanmakta olan muzaaf muhasebe usulüne ait prensiplerin mücmel bir şekilde izahına ayrılmış; beş fasıldan müteşekkil kısım: 2, ise, bu prensiplerin tatbik edildiği hususî bazı hallerin tasviri gayesiyle kullanılmıştır.

Birinci fasılda, giriş mahiyetinde olmak üzere, bizatihi muhasebenin bir gaye olmadığı, işletmenin gayelerine hizmet eden bir vasıttan ibaret bulunduğu, her müessese ve teknik gibi bu vasıtanın da tarihin seyri içersinde tekâmüle uğradığı belirtildikten sonra mezkûr tekâmülün, muhasebede kayıtların tutulması için yapılan masraf ve emek sarfını asgari hadde indirecek şekilde vuku bulduğu noktasında duruluyor.

İkinci fasılda, günlük muamelâtın kaydedildiği defterler ele alınıyor. Ve tek yevmiye ve defterikebir sisteminden ihtisas yevmiyeleri ve tali defteri kebir sistemine, yani muhasebede merkezîyet sistemine nasıl geçildiği; merkezîyet sisteminin sağladığı kolaylıklar ile iktisadî faydaları üzerinde duruluyor. İhtisas yevmiyelerine misâl olarak Satış Yevmiyesi, Alış Yevmiyesi, Kasa Yevmiyesi üzerinde duruluyor; ayrıca bunlarla ilgili olan tali defteri kebirlerle umumi defterikebir hakkında tamamlayıcı izahat veriliyor.

Üçüncü fasıl ile dördüncü fasılda muzaaf usule göre günlük muamelâtın yevmiye kayıtlarının yapılmasındaki hususiyetler, bir takım kemmi misâller tatbiki suretiyle açıklandıktan sonra zaman sarfı ve mükerrer kayıt icrası bakımlarından ihtisas yevmiyelerinin üstün oldukları taraflar ortaya konuluyor.

Beşinci fasıl, eski tek yevmiye usulünün mahzurlarının tahlil ve tafsilene tahsis edilmiş bulunmaktadır. Kemmi misâller yardımıyla bu ha-

kikat ortaya çıkarılmakta; evvelki iki faslın ihtiva ettiği prensiplerin takviyesine çalışılmaktadır.

Altıncı fasılda, müellifin, modern muhasebe tatbikatında yevmiye defterinin yeri ne olmalıdır, sualini cevaplandırmaya çalıştığını görüyoruz. B. J. Davis'e göre, modern manada bir yevmiye defterine sadece bir-birinin benzeri olmayan ve borçlu-alacaklı münasebetinden başkaca herhangi bir müşterek tarafı bulunmayan muameleler kaydedilmelidir. Kronolojik bir sıraya tabî olan yevmiye defteri ile defteri kebir yekdiğerinden mutlaka ayrılmalıdır. Orijinal kayıtların ilk olarak yevmiyeye yapılması, oradan defteri kebir, mevzulara göre tasnif edilmiş bir şekilde intikali yoluna gidilmesi lâzımdır.

Yedinci fasıl, ilk altı faslın topluca bir şekilde hülâsasına tahsis edilmiş; daha önce izahı yapılan fikirlerin kısa birer özeti verilmiştir.

İktisadi hayattaki gelişmeye müvazi olarak teşebbüslerin de geniş ölçüde ihtisaslaşıp cesametlerini büyüttüklerini söyleyen müellifin, Sekizinci fasılda yeniden tek yevmiyeden hususî yevmiyelere geçilmesi, yani merkezîyet sisteminin bu bakımdan sağlamakta olduğu faydalar üzerinde durduğunu görüyoruz.

Muzaaf usulde bir muamelenin iki hesaba birden kaydı ameliyesinin, muhasebede yapılması mümkün hatalarla hileleri de meydana koyacağını belirten müellif, Dokuzuncu fasılda hesapları "Reel-gerçek Hesaplar" ve "Nominal - itibari Hesaplar" diye iki kısma ayırıyor. B. J. Davis bu tasnifi, hesapların isimlerine göre değil, ifa eyledikleri fonksiyonun mahiyetine; temsil eyledikleri kıymet veya şahsın hakiki veya itibari olması hususuna bakarak yapmaktadır. Bu tasnife göre, müşteri John Smith'e mal satıldığı zaman bu muamelenin muzaaf muhasebe uyarınca John Smith'e ait hesabın zimmetine, Satış Hesabının da matlubuna kaydedilmesi lâzımgelmektedir. John Smith gerçek bir şahsın borcunu temsil ettiği için "reel-gerçek hesap", satış hesabı ise bu durumda olmadığı için "nominal-itibari hesap" tır. Müellif, hesapların reel ve nominal olarak ikiye ayrılmasının, fiili vakialara tekabül ettiğini; terminoloji endişesinden doğmadığını faslın sonunda bilhassa tebarüz ettiriyor.

Onuncu fasılda, mizan mevzuu ele alınıyor. Modern muhasebe tatbikatında ve merkezîyet sisteminde sadece bakiyeleri nazarı itibare alan kat'i mizanlarla iktifa edildiği, böylelikle zaman ve emek tasarrufu sağlandığı noktasında duruluyor.

On birinci fasıl, kat'i mizan ile bilânço arasındaki münasebetlerin izahına ayrılmıştır. Bu fasılda, bilânço tanzimi için hazırlık çalışmaları mahiyetini taşıyan kat'i nizam ile nihai vesika olan bilânçonun müşterek ve farklı tarafları ortaya konuluyor.

Onikinci fasıl ile onüçüncü fasıl bilanço tanzimi ile ilgili olarak defterikebir hesaplarının kapatılması, netice hesapları ile Kapital hesabının münasebetleri, ve nihayet bilanço müvacehesinde Kâr-Zarar Cedvelinin durumu mevzularının izahına tahsis edilmiştir.

Kısım: 2,nin ilk faslı olan dördüncü fasılda önce sütunlu yevmiye ve defterikebirler ele alınıyor. Bilâhare, defter sisteminden ne anlaşıl-mak gerektiği meselesi ile "Küçük Kasa Defteri"nden, hangi kalemlerin Aış Defterine kaydedileceği hususundan bahsediliyor.

Onbeşinci fasılda, merkez ile şube ve fiyaller arasındaki muhasebe kayıtlarının ne olacağı, hangi defterlerin tutulacağı meselesi inceleniyor. Bu inceleme yapılırken de sırasıyla şube ve fiyallerin tam, yarım müs-takil olması veya hiç müstakil olmamaları haline göre kayıtların muna-kaşa ve mütaleası yapılıyor. Bu faslın ikinci mühim mevzu'unu, yaban-cı parasıyla yapılan kayıtların takibi, kur farklarının muhasebeleştiril-mesi meselesi teşkil ediyor. Gene bu fasılda üçüncü olarak enflasyon meselesi ve enflasyonun muhasebedeki tesirlerinin telâfi edilmesi husu-su ele alınıyor.

Onaltıncı fasılda hata ve hilelerin keşfini kolaylaştırmak için kayıtların lokalize edilmesi, Şirketler muhasebesi, maliyet muhasebesi, sevkü idare muhasebesi (management accounting), makine ile muhasebe tutul-ması, stokların kemmiyet itibarile takibi ve değerlendirilmesi mevzuları ele alınarak ana hatlarıyla tasvir olunuyor. Bazan bu tasvir işi, sadece problemlerin zikrine inhisar edecek tarzda yani kısa bir şekilde yapılmaktadır.

Onyedinci fasıl, amortisman mevzu'unun incelenmesine tahsis edilmiştir. Amortismanı tabî kıymetlerin, ileriye muzaf aktifleştirilmiş uzun vâdeli masraflar olarak kabul ve ifade edildiklerini görmekteyiz.

Onsekizinci fasıl ise, netice kısmına tahsis edilmiş vaziyettedir. İlk onyedi fasılda söylenenleri müellif, bir takım prensipler halinde tekrar eylemektedir.

Muhtevası hakkında kısaca bilgi vermeye çalıştığımız bu kitap, mu-zaaf muhasebenin merkezîyet sistemi içersindeki uygulanmış şekli hakkın-da derli toplu bilgi veren, muhtasar ve faydalı bir el kitabı mahiyetini taşımaktadır. Kitabın diğer bir hususiyeti, muasır ingiliz muhasebe dü-şünüş ve tatbikatı hakkında da insana fikir veren bir yeterlik ve bütün-lükte oluşudur.

Okunması kolay, üslubu akıcı ve tatlı bir dille kaleme alınmış olan bu eseri, ingiliz muhasebe literatürü ile alâkası bulunan kimselere tavsi-ye ederiz.